

YOSHLARNI VATANPARVARLIK RUHIDA TARBIYALASHDA BADIY KITOBNING O‘RNI

Aliyeva Dilbar Valiyevna
“ALFRAGANUS UNIVERSITY”
rus tili fani o‘qituvchisi

Annotatsiya Ushbu maqolada vatanparvarlik tushunchasi, bobomiz jasorati, dostonida vatanparvarlik ruhi aks etganligi, jadidlarning o‘z asarlarida vatanparvarlikni aks ettirishgani haqida ma’lumotlar berilgan.

Kalit so‘zlar: vatan, vatanparvarlik, tuyg‘u, jasur, xalq og‘zaki ijodi, “Guliston yoki axloq” kitobi.

Vatan deganda ko‘z oldimizga ona allasi, beshik izlari chizilgan zamin tushuniladi. Ajdodlarning yashagan joylari, ota-onangning yurgan ko‘chalari, sen yashaydigan joy – Vatandir. “Vatan” so‘zidan vatanparvarlik tushunchasi kelib chiqqan. Vatanparvarlik – vatanni sevish, uni ardoqlash, unga xizmat qilish, uning mustaqilligi uchun fidoyilik ko‘rsatishdir. Insonlar vatan tuyg‘usini anglash orqali o‘zlarida vatanparvarlikni shakllantirishadi. Bu tuyg‘uni anglash insonni umri davomida Vatan manfaatlari yo‘lida jasorat va qahramonlik ko‘rsatib yashashga undaydi.

Tarixdan ma’lumki, dunyoda Vatanni ozodligi uchun ko‘plab insonlar o‘z onlarini fido qilishgan. Shunday insonlar tufayli vatanparvarlik fazilati hozirgi kunga qadar eng buyuk qadriyatlardan biri hisoblanmoqda.

Vatanparvarlik tuyg‘usiga ega insonlardan biri Amerika Qo‘shma Shtatlarining birinchi Prezidenti Jorj Vashington XVIII asrda Shimoliy Amerikadagi ozodlik harakatlariga boshchilik qilgan. O‘sha paytda Amerika Yevropadagi yirik davlatlarga nisbatan ancha qoloq edi. Amerikaning armiyasi yo‘q edi. O‘sha vaziyatda yaxshi qurollangan Angliya armiyasiga qarshi chiqish qiyin edi. Lekin vatanparvarlik fazilatiga ega bo‘lgan Jorj Vashington bu murakkab vazifani bajarishiga ishongan. U ozodlik harakatiga rahbarlik qilgan. Dushman son jihatidan, shuningdek harbiy ta’minotdan qanchalik ustun bo‘lishiga qaramasdan, Jorj Vashington rahbarlik qilgan vatanparvar fazilatga ega bo‘lgan armiya g‘alaba qozongan. 1782-yili Angliya AQShning mustaqilligini tan olingan.

Vatanparvarlik borasida bizning buyuk bobolarimiz ham har tomonlama ibratga munosib meros qoldirganlar. Masalan, jasur ajdodimiz Jaloliddin Manguberdi mo‘g‘ul bosqinchilariga qarshi o‘n ikki yil davomida doimiy kurash olib borgan. Dushmanlar yurtimizga bostirib kirgan vaqtida Jaloliddin yigirma yoshli navqiron yigit edi. Uning otasi Alouddin Muhammad Xorazmshoh mamlakatning harbiy qudratini susaytirgan,

kuchlar bo‘linib ketgan, buning natijasida uning qo‘shini mag‘lubiyatga uchragan. Shohning o‘zi Kaspiy dengizidagi orollardan biriga borib jon saqlashga majbur bo‘lgan Shafqatsiz janglarda ishtirok etolmasligini his qilgan Xorazmshoh to‘ng‘ich o‘g‘li Jaloliddinni taxt vorisi qilib tayinlagan. Mard va bahodir Jaloliddin o‘z ukalari va 70 nafar otliq askari bilan yov qurshovida turgan Xorazmning qadimiy poytaxti – ko‘hna Gurganjga kirib kelganida, uni ko‘rib, xalqning ruhi ko‘tarilib, vatanparvarlik hissi kuchaygan. Jaloliddin Gurganj va Xuroson o‘rtasidagi sahroda o‘zining 70 nafar askari bilan dushmanning 700 kishilik qo‘shiniga duch kelganida, ularni tor-mor keltirib, hozirgi Afg‘oniston hududidagi G‘azni shahri tomon chekingan. Chingizxon uning ortidan 45 ming kishilik qo‘shin yuborganida, Jaloliddinning safiga ham vatanparvar yigitlar kelib qo‘shilgan. Parvon degan joyda ikki o‘rtada qaqshatqich jang bo‘lgan. Jaloliddin qo‘shini o‘zidan har tomonlama ustun bo‘lgan yov ustidan g‘alaba qozongan¹.

Har bir millatning vatanparvarlik tuyg‘ulari ularning afsonalarida, xalq og‘zaki ijodlari, dostonlarda aks etadi. Milliy vatanparvarlik, milliy g‘oyalar asosida shakllangan dostonlardan biri bo‘lgan «Alpomish»ning o‘rni bo‘lakchadir. I.A.Karmov aytganlaridek, “Xalqimizning qadimiy va shonli tarixi tunganmas bir doston bo‘lsa, “Alpoish” ana shu dostonning shoh bayti”. Bu qadrlil va mumtoz asarda tarix to‘fonlaridan, hayot-mamot sinovlarini yengib chiqib, ‘zligini doimo saqlagan el-yurtimizning bag‘rikenglik, matonat, oliyjanoblik, vafo va sadoqat kabi ezgu fazilatlarini o‘z ifodasini topgan.

Bir paytlar, aniqrog‘i, o‘tgan asrning 50-yillarida, milliy merosimizning ko‘pgina namunalari kabi, «Alpomish» dostoni ham millatchilik ruhidagi asar sifatida qoralangan edi. O‘sha og‘ir yillarda fidoyi ziyolilarimiz jasorat ko‘rsatgan, uni saqlab qolishga muvaffaq bo‘lganliklarini bugun minnatdorlik bilan eslashimiz kerak. Bu o‘lmas asarni xalqimiz asrlar davomida yaratgan, o‘z iymon e‘tiqodidek asrab-avaylagan, qancha avlod-ajdodlarimiz «Alpomish» dostoni asosida tarbiya topgan, o‘zligini anglagan, ma’naviy boylikka ega bo‘lgan. Demak, xalqimiz bor ekan, Alpomish siymosi ham barhayot. Chunki bu doston ma’naviy boyligimizni aks ettirib, tarixiy ildizlarimiz chuquqligini, xalqimiz qanday ahvolda shakllanib, rivojlanganligini, qiyinchiliklarni xalqimiz bir-biriga yelkadosh bo‘lib yengganini tasvirlab beradi.

Shu o‘rinda asardagi kichik bir misolga murojaat qilaylik. Ota-bobolarimizning qadimiy tasavvuriga ko‘ra, o‘q-yoy - hokimiyat nishoni hisoblangan. Alpomish yetti yoshida o‘n to‘rt botmon birichidan - bronzadan yasalgan yoydan o‘q otib, «alp» degan unvonga sazovor bo‘lgan. Alp degani - hokimiyat egasi degan ma’noni anglatadi. Bir so‘z bilan aytganda, xalqimizning yengilmas bahodiri - Alpomish timsolida biz

---

¹ X. Sultonov, M. Qarshiboyev. Vatan tuyg‘usi. Toshkent «Ma’naviyat» 2015.

Vatanimizni yomon ko‘zlardan, balo-qazolardan asraydigan, kerak bo‘lsa, bu yo‘lda jonini ham fido qilishga tayyor bo‘lgan azamat o‘g‘lonlarimiz – bugungi alpomishlarning ma’naviy qiyofasini ko‘ramiz².

Taniqli o‘zbek ma’rifatparvari Abdulla Avloniy “Guliston yoki axloq” kitobida bunday deb yozgan: “...Bizlar na uchun harakat qilmaymiz, qimirlamaymiz ? Boshqa millatlarning o‘g‘illari, qizlari kecha demay, Kunduz demay, yoz demay, qish demay ilm yo‘lida jonlarini fido qilib, qovushib, yugurishib, ko‘zlarimizni qamashtirib turgan bir zamonda, bizlar hamon uyqudan, jaholatdan boshimizni ko‘tarmaymiz, ibrat olmaymiz” – deb yozganlar. Munavvar qori, Abdulla Qodiriy kabi jadidlar ham o‘z asarlarida vatanparvarlik tuyg‘usini aks ettirishgan.

Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev 2017-yil 30-iyun kuni “Kamolot” yoshlar ijtimoiy harakatining IV Qurultoyida “Yosh avlod tarbiyasi hamma zamonlarda ham muhim va dolzarb ahamiyatga ega bo‘lib kelgan. Ammo biz yashayotgan XXI asrda bu masala haqiqatan ham hayot-mamot masalasiga aylanib bormoqda” degan jumalari, shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi “Yoshlar Ittifoqi” tashkilotini qayta tashkil etib, yoshlar tarbiyasini yo‘lga qo‘yishga alohida e’tibor berar ekan, “Yoshlar bizning kelajagimiz”- degan fikrlari bejizga aytilmagan. O‘zbekiston Yoshlar Ittifoqi faoliyatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida, yoshlarning ilmiy va badiiy kitoblar, jumladan, elektron asarlarni o‘qishga bo‘lgan qiziqishini yanada oshirish, huquqiy, ekologik, tibbiy va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish madaniyatini yuksaltirish orqali ularda turli mafkuraviy tahdidlarga, xususan, diniy ekstremizm, terrorism, “Ommaviy madaniyat” va boshqa yot g‘oyalarga qarshi mustahkam immunitetni shakllantirish etib belgilangan³. Kitobxonlikni targ‘ib qilish orqali yoshlarimizda kitob o‘qishga qiziqish yanada ortdi, ularda vatanparvarlik ruhi yanada shakllandi, hozir ham shakllanib bormoqda...

Xulosa o‘rnida aytishimiz mumkinki, vatanparvarlik tuyg‘usini yoshlarda shakllantirishda badiiy kitoblar muhim rol o‘ynaydi. Badiiy kitoblarda o‘tgan yillardagi yurtimizning holati, jadidlarimizning yurtimizni mustaqilligi uchun kurashlari aks ettirilgan, bu kitoblarni o‘qish orqali yoshlarimiz tasavvurga ega bo‘lib, vatanga bo‘lgan muhabbati yanada kuchayib boradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. “Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch” I.A.Karimov. Toshkent “Ma’naviyat” 2008
2. X. Sultonov, M.Qarshiboyev. Vatan tuyg‘usi. Toshkent «Ma’naviyat» 2015
3. president.uz

² “Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch” I.A.Karimov. Toshkent “Ma’naviyat” 2008.

³ president.uz